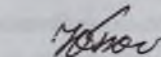

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра технології кормів та годівлі тварин

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри ТКіГТ

 Ю.В. Бондаренко

« 02 » 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)

ОК 5 Цивільний захист

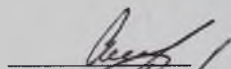
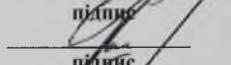
Спеціальність: 281, Публічне управління та адміністрування
Освітня програма: «Публічне управління та адміністрування»
Факультет: Економіки і менеджменту

Суми 2020-2021 рік

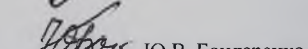
Робоча програма з дисципліни «Охорона праці в галузі та цивільний захист» для студентів напряму підготовки: **28, Публічне управління та адміністрування**

1. Опис навчальної дисципліни

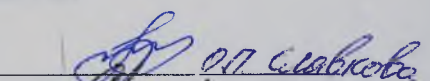
Розробники:
канд. с.-г. наук, доцент **Самохіна Євгенія Анатоліївна**
старший викладач **Михалко Олександр Григорович**

підпис

підпис

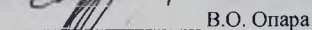
Робоча програма схвалена на засіданні кафедри *Технології кормів та годівлі тварин*.
Протокол від 05 червня 2020 року №12

Завідувач кафедри технології кормів та годівлі тварин Ю.В. Бондаренко
(підпис)

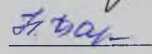

Погоджено:
Гарант освітньої програми
«Публічне управління та адміністрування»

підпис

Декан факультету економіки і менеджменту Н.І. Строченко

Декан біолого-технологічного факультету В.О. Опара

Методист відділу якості освіти,
ліцензування та акредитації

підпис

Зареєстровано в електронній базі: дата: "06" 07. 2020 року

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 28, Публічне управління та адміністрування	<i>Нормативна</i>
Модулів – 2	Спеціальність: 281, Публічне управління та адміністрування	Рік підготовки: 2019-й, 2020-й
Змістових модулів – 2		Курс: 1
Загальна кількість годин – 45		Семестр: 1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2		Лекції: 6 год.
	Практичні заняття: 12 год.	
	Лабораторні заняття: -	
	Самостійна робота: 27 год.	
	Індивідуальні завдання: -	
	Вид контролю: <i>Модуль: письмове тестування, усне опитування, захист реферату. СРС: письмова робота Екзамен: письмова робота</i>	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:
для заочної форми навчання – 20,00/80,00 (18/72)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1 Мета вивчення навчальної дисципліни:

формування професійних вмінь та навичок посадових осіб керівного складу з організації системи цивільного захисту в державних установах та організаціях органів виконавчої влади.

2.2 Завдання навчальної дисципліни:

передбачає засвоєння новітніх методів і технологій планування і впровадження комплексу заходів, спрямованих на попередження виникнення надзвичайних ситуацій, на захист персоналу, матеріальних та культурних цінностей у державних установах та організаціях органів виконавчої влади в умовах надзвичайних ситуацій, вивчення способів локалізації та ліквідації їхніх наслідків, прогнозування надзвичайних ситуацій, побудови моделей їхнього розвитку, визначення рівня ризику.

Вивчення навчальної дисципліни «Цивільний захист» передбачає формування у студентів компетентностей (витікають із освітньо-професійної програми):

№	Вид програмних компетентностей	Програмна компетентність	Шифр
1	Фахові (спеціальні)	Здатність створювати ефективну систему цивільного захисту в державних установах та організаціях органів виконавчої влади та організувати її належне функціонування згідно вимог чинного законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки	ФК 12

2.3 Програмні результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Цивільний захист» студент повинен бути здатним продемонструвати такі результати навчання (витікають із освітньо-професійної програми):

№	Програмні результати навчання	Шифр
1	Здійснювати ефективне управління цивільним захистом та впровадження безпечних умов функціонування державних установ та організацій органів виконавчої влади з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу та міжнародного досвіду в сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки	ПРН19

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- стан та правові основи цивільного захисту, його завдання та принципи побудови системи цивільного захисту в державних установах та організаціях органів виконавчої влади;
- обов'язки за напрямком професійної діяльності з урахуванням завдань у сфері цивільного захисту та техногенної безпеки на рівні організації функціонування підсистеми цивільного захисту державних установ та організацій органів виконавчої влади;
- методи та інструментарій моніторингу при надзвичайних ситуаціях, способи побудови моделей (сценарію) їх розвитку та порядок оцінки їх соціально-економічних наслідків для державних установ та організацій органів виконавчої влади.

- приймати рішення з питань цивільного захисту в межах своїх повноважень на рівні посадових осіб керівного складу в державних установах та організаціях органів виконавчої влади.

- новітні досягнення в теорії та практиці управління безпекою у НС;
- загальні тенденції розвитку новітніх технологій цивільного захисту у передових країнах, оцінювати їх ефективність, впроваджувати найбільш ефективні методи захисту та прийому у практичну управлінську діяльність;

- положення законодавчих та нормативно-правових актів з цивільного захисту при виконанні функцій управління та адміністрування в державними установами та організаціями органів виконавчої влади;

- методи розробки і впровадження превентивних та оперативних (аварійних) заходів цивільного захисту;

- порядок і умови проведення ідентифікації, дослідження умов виникнення і розвитку НС та забезпечення скоординованих дій щодо їх попередження в державних установах та організаціях органів виконавчої влади відповідно до своїх професійних обов'язків;

вміти:

- використовувати нормативно-правові документи цивільного захисту, наукову та іншу спеціальну літературу при проектуванні і створенні структури цивільного захисту в державних установах та організаціях органів виконавчої влади та при розробці інструктивної, організаційної, розпорядчої, планувальної документації з питань цивільного захисту;

- створювати ефективну підсистему цивільного захисту в державних установах та організаціях органів виконавчої влади та організувати її належне функціонування згідно вимог чинного законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки;

- оцінювати фактичну та прогнозувати гіпотетичну обстановку при виникненні та загрозі надзвичайних ситуацій, планувати та організувати заходи реагування, ліквідації, врятування, попередження, профілактики, пом'якшення, відновлення, підвищення стійкості управління та функціонування в державних установах та організаціях органів виконавчої влади, визначати склад сил, засобів і ресурсів для подолання наслідків надзвичайних ситуацій;

- проводити ідентифікацію, паспортизацію, декларування безпеки підпорядкованих відомчих потенційно-небезпечних об'єктів та об'єктів підвищеної небезпеки, здійснювати дослідження умов виникнення і розвитку надзвичайних ситуацій та забезпечувати скоординовані дії щодо їх попередження в державних установах та організаціях органів виконавчої влади відповідно до своїх професійних обов'язків.

- впроваджувати превентивні та оперативні (протиаварійні) заходи цивільного захисту.

- організувати та забезпечувати якісне навчання, тренування та підготовку працівників, співробітників та службовців державних установ та організацій органів виконавчої влади з питань цивільного захисту;

- оцінювати стан готовності підсистеми цивільного захисту державних установ та організацій органів виконавчої влади до роботи в умовах загрози і виникнення надзвичайних ситуацій за встановленими критеріями та показниками.

- приймати рішення та надавати публічну інформацію з питань ЦЗ в межах своїх повноважень;

- контролювати виконання вимог цивільного захисту в установі чи організації.

3. Програма навчальної дисципліни

(затверджена Вченою Радою Сумського НАУ від 25.06.2013 року)

Змістовий модуль 1. Загальна підготовка з питань цивільного захисту

Тема 1. Єдина державна система цивільного захисту населення. Основи цивільного захисту в Україні. Основні поняття і визначення. Структура Єдиної державної системи цивільного захисту України. Основні завдання в державній установі, організації органу виконавчої влади щодо побудови системи цивільного захисту. Оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайної ситуації. Інформування у сфері цивільного захисту. Організація евакуації населення. Укриття населення у захисних спорудах у разі виникнення надзвичайної ситуації. Організація радіаційного, хімічного, біологічного захисту населення. Організація навчання населення. Класифікація надзвичайних ситуацій. Основні причини виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідація їх наслідків. Моніторинг потенційно-небезпечних об'єктів. Умови стійкого функціонування територій, адміністративно-територіальних одиниць та об'єктів економіки у надзвичайних ситуаціях. Ідентифікація та паспортизація об'єктів господарювання щодо визначення потенційної небезпеки. Методика визначення класу підвищеної небезпеки за кількістю небезпечної речовини.

Тема 2. Планування з питань цивільного захисту. Примірний перелік документів з питань цивільного захисту, що розробляються установами, організаціями органів виконавчої влади. Загальні принципи планування заходів цивільного захисту. Вимоги до складу, змісту та форми плануючих документів. Методика розроблення планів з попередження надзвичайних ситуацій. Структура і зміст плану дій органів управління та сил цивільного захисту установи, організації органу виконавчої влади. Довгострокові документи і документи підготовки цивільного захисту в поточному році. Плануючі документи з теоретичного і практичного навчання персоналу до дій у надзвичайних ситуаціях.

Тема 3. Методи розрахунку зон ураження від техногенних вибухів. Оцінка впливу ударної хвилі при вибуху газоповітряної суміші. Оцінка впливу ударної хвилі на людей та тварин. Розрахунок ступеню руйнування об'єкта та їх характеристика. Оцінка послідовні вибуху газоповітряної суміші для визначення стійкості роботи об'єкта. Категорії приміщень і будівель за вибухопожежною і пожежною безпекою. Класифікація пожежонебезпечних та вибухонебезпечних зон. Система протипожежного та противибухового захисту.

Тема 4. Прогнозування обстановки та планування заходів захисту в зонах радіоактивного, хімічного, біологічного зараження. Основні поняття обстановки. Методи оцінки радіаційної обстановки. Параметри зон забруднення радіоактивних речовин. Методи оцінки хімічної обстановки і послідовність її проведення. Розрахунок масштабів хімічного забруднення. Зона і осередок біологічного ураження. Способи евакуації і розосередження міського населення в надзвичайних ситуаціях.

Тема 5. Оцінка інженерної обстановки та соціально-економічних наслідків НС. Методика оцінки інженерної обстановки. Розрахунок необхідної кількості рятувальників і техніки. Оцінка збитків від наслідків надзвичайних ситуацій. Розрахунок збитків від втрати життя та здоров'я населення. Оцінка соціально-економічних наслідків надзвичайних ситуацій.

Змістовий модуль 2. Профільна підготовка з питань цивільного захисту

Тема 6: Забезпечення заходів і дій в межах Єдиної системи цивільного захисту для профілю публічне управління та адміністрування. Фінансове забезпечення витрат, пов'язаних із здійсненням установою, організацією органів виконавчої влади повноважень у сфері цивільного захисту. Розвиток цивільного захисту установи, організації органу виконавчої влади. Фінансування заходів з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Поняття державного резерву, його склад і призначення. Утримання і розвиток Єдиної системи державного резерву. Використання матеріальних ресурсів з державного, регіонального і місцевого резерву.

Тема 7. Спеціальна функція у сфері цивільного захисту для профілю публічне управління та адміністрування. Діяльність структурного підрозділу (посадової особи) з питань цивільного захисту. Організація роботи комісії з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій. Діяльність спеціалізованих служб цивільного захисту. Утворення та

організація діяльності підрозділів місцевої пожежної охорони. Забезпечення функціонування підрозділів добровільної пожежної охорони.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	заочна форма				
	Усього	у тому числі			
л		п	лаб.	інд	с.р.
Модуль 1. Цивільний захист					
Змістовий модуль 1. Загальна підготовка з питань цивільного захисту					
Тема 1. Єдина державна система цивільного захисту населення.	10	2	2		6
Тема 2. Планування з питань цивільного захисту.	6	2			4
Тема 3. Методи розрахунку зон ураження від техногенних вибухів.	4		2		2
Тема 4. Прогнозування обстановки та планування заходів захисту в зонах радіоактивного, хімічного, біологічного зараження.	4		2		2
Тема 5. Оцінка інженерної обстановки та соціально-економічних наслідків НС	6		4		2
Разом за змістовим модулем 1	30	4	10		16
Змістовий модуль 2. Профільна підготовка з питань цивільного захисту					
Тема 6. Забезпечення заходів і дій в межах Єдиної системи цивільного захисту для профілю публічне управління та адміністрування.	8	2			6
Тема 7. Спеціальна функція у сфері цивільного захисту для профілю публічне управління та адміністрування.	7		2		5
Разом за змістовим модулем 2	15	2	2		11
Усього годин	45	6	12		27

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Єдина державна система цивільного захисту населення 1. Державна політика України у сфері управління цивільного захисту. 2. Єдина державна система цивільного захисту. 3. Класифікація надзвичайних ситуацій.	2
2	Планування з питань цивільного захисту. 1. Загальні принципи планування заходів цивільного захисту. Вимоги до складу, змісту та форми плануючих документів. 2. Методика розроблення планів з попередження надзвичайних ситуацій. 3. Структура і зміст плану цивільного захисту. 4. Довгострокові документи і документи підготовки цивільного захисту об'єкта господарювання в поточному році. 5. Плануючі документи з теоретичного і практичного навчання персоналу об'єкта господарювання до дій у надзвичайних ситуаціях. 6. Організація управління заходами цивільного захисту. 7. Перелік документів, що розробляються установами та організаціями з питань цивільного захисту	2
3	Забезпечення заходів і дій в межах Єдиної системи цивільного захисту для профілю публічне управління та адміністрування. 1. Фінансове забезпечення витрат, пов'язаних із здійсненням органами місцевого самоврядування, установами, організаціями повноважень у сфері цивільного захисту. 2. Розвиток цивільного захисту об'єднаної територіальної громади, установи, організації. 3. Фінансування заходів з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. 4. Поняття державного резерву, його склад і призначення. 5. Використання матеріальних ресурсів з державного, регіонального і місцевого резерву.	2
Разом		6

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Єдина державна система цивільного захисту населення. 1. Умови стійкого функціонування територій, адміністративно-територіальних одиниць та об'єктів економіки у надзвичайних ситуаціях. 2. Ідентифікація та паспортизація об'єктів господарювання, щодо визначення потенційної небезпеки. 3. Методика визначення класу підвищеної небезпеки за кількістю небезпечної речовини.	2

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	4. Планування та управління заходами цивільного захисту в умовах особливого періоду.	
2	Методи розрахунку зон ураження від техногенних вибухів. 1. Поняття та види техногенних вибухів. 2. Параметри осередку вибуху газоповітряної суміші. 3. Вплив ударної хвилі на живі організми. 4. Вплив ударної хвилі на будівлі та споруди. 5. Оцінка наслідків вибуху.	2
3	Прогнозування обстановки та планування заходів захисту в зонах радіоактивного, хімічного, біологічного зараження. 1. Поняття оцінки обстановки. 2. Оцінка радіаційної обстановки. 3. Оцінка хімічної обстановки. 4. Оцінка бактеріологічної обстановки. 5. Планування та управління заходами цивільного захисту в умовах надзвичайних ситуацій мирного часу.	2
4	Оцінка інженерної обстановки та соціально-економічних наслідків НС. 1. Поняття інженерної обстановки. 2. Визначення необхідної кількості рятувальників та інженерної техніки. 3. Інженерні роботи в осередках ураження і зонах стихійного лиха.	2
5	Оцінка інженерної обстановки та соціально-економічних наслідків НС. 1. Оцінка соціально-економічних наслідків надзвичайних ситуацій. 2. Планування заходів з евакуації із зони надзвичайної ситуації.	2
6	Спеціальна функція у сфері цивільного захисту для профілю публічне управління та адміністрування. 1. Діяльність структурного підрозділу (посадової особи) з питань цивільного захисту в установах, організаціях органів виконавчої влади. 2. Організація роботи комісії з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій. 3. Діяльність спеціалізованих служб цивільного захисту. 4. Утворення та організація діяльності підрозділів місцевої пожежної охорони. 5. Забезпечення функціонування підрозділів добровільної пожежної охорони.	2
Разом		12

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Єдина державна система цивільного захисту населення. 1. Структура Єдиної державної системи цивільного захисту України. 2. Основні причини виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідація	2

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	їх наслідків. 3. Моніторинг потенційно-небезпечних об'єктів.	
2	Єдина державна система цивільного захисту населення. 1. Оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайної ситуації. 2. Інформування у сфері цивільного захисту. 3. Організація евакуації населення.	2
3	Єдина державна система цивільного захисту населення. 1. Укриття населення у захисних спорудах у разі виникнення надзвичайної ситуації. 2. Організація радіаційного, хімічного, біологічного захисту населення. 3. Організація навчання населення.	2
4	Планування з питань цивільного захисту. 1. Загальні принципи планування заходів цивільного захисту 2. Примірний перелік документів з питань цивільного захисту, що розробляються установах, організаціях органів виконавчої влади. 3. Методика розроблення планів з попередження надзвичайних ситуацій. 4. Структура і зміст плану дій органів управління та сил цивільного захисту установи, організації органу виконавчої влади.	2
5	Планування з питань цивільного захисту. 1. Вимоги до складу, змісту та форми плануючих документів. 2. Довгострокові документи і документи підготовки цивільного захисту об'єкта господарювання в поточному році. 3. Плануючі документи з теоретичного і практичного навчання персоналу об'єкта господарювання до дій у надзвичайних ситуаціях.	2
6	Прогнозування обстановки та планування заходів захисту в зонах радіоактивного, хімічного і біологічного зараження. 1. Хімічно-небезпечні речовини. 2. Розрахунок масштабів хімічного забруднення. Розв'язання типових завдань. 3. Евакуація і розосередження міського населення в надзвичайних ситуаціях.	2
7	Оцінка інженерної обстановки та соціально-економічних наслідків НС. 1. Поняття інженерної обстановки. 2. Визначення необхідної кількості рятувальників та інженерної техніки. 3. Інженерні роботи в осередках ураження і зонах стихійного лиха. 4. Оцінка соціально-економічних наслідків надзвичайних ситуацій.	2
8	Забезпечення заходів і дій в межах Єдиної системи цивільного захисту для профілю публічне управління та адміністрування. 1. Фінансове забезпечення витрат, пов'язаних із здійсненням органами місцевого самоврядування повноважень у сфері цивільного захисту. 2. Фінансування заходів з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. 3. Поняття державного резерву, його склад і призначення. 4. Використання матеріальних ресурсів з державного, регіонального і	6

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	місцевого резерву.	
9	Спеціальна функція у сфері цивільного захисту для профілю публічне управління та адміністрування. 1. Організація роботи комісії з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій.	5
	Разом	27

8. Методи навчання

- 1. Методи навчання за джерелом знань:**
1.1. Словесні: розповідь, пояснення, бесіда (евристична і репродуктивна), лекція, інструктаж.
1.2. Наочні: демонстрація, ілюстрація, спостереження.
1.3. Практичні: практична робота, вправа, виробничо-практичні методи.
- 2. Методи навчання за характером логіки пізнання.**
2.1. Аналітичний
- 3. Методи навчання за характером та рівнем самостійної розумової діяльності студентів.**
3.1. Проблемний (проблемно-інформаційний)
3.2. Частково-пошуковий (евристичний)
3.3. Репродуктивний
3.4. Пояснювально-демонстративний
- 4. Активні методи навчання** - використання технічних засобів навчання, ділові та рольові ігри, екскурсії, самооцінка знань, використання навчальних та контролюючих тестів, використання опорних конспектів лекцій.
- 5. Інтерактивні технології навчання** - використання мультимедійних технологій, інтерактивної дошки та електронних таблиць.

9. Методи контролю

1. Рейтинговий контроль за 100-бальною шкалою оцінювання ЄКТС
2. Проведення проміжного контролю протягом семестру (проміжна атестація)
3. Полікритеріальна оцінка поточної роботи студентів:
- рівень знань, продемонстрований на практичних заняттях;
- експрес-контроль під час аудиторних занять;
- самостійне опрацювання теми в цілому чи окремих питань;
- написання рефератів;
- результати тестування;

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль та самостійна робота								СРС	Разом за модуль та СРС 70 (40+30)	Екзамен 30	Сума 100
Модуль 1 Змістовий модуль 1 20 балів					Модуль 2 Змістовий модуль 2 20 балів						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7					
5	3	2	5	5	10	10	30				

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики відмінно	для заліку
90 – 100	A	добре	зараховано
82-89	B		
75-81	C		
69-74	D		
60-68	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

- Конспект лекцій з дисципліни «Цивільний захист» для студентів усіх спеціальностей освітнього ступеня «магістр» денної, заочної та дистанційної форм навчання Навчально-методичний комплекс дисципліни «Цивільний захист» для студентів на 2020-2021 навчальний рік. Суми, 2020 р., 143 с.
- Методичні рекомендації виконання самостійної роботи з дисципліни «Цивільний захист» для студентів освітнього ступеня «магістр» спеціальності Публічне управління та адміністрування (спеціалізація "Регіональний менеджмент"). - Суми, 2020 р., 27 с.
- Методичні вказівки для виконання практичних занять з дисципліни «Цивільний захист» для студентів освітнього ступеня «магістр» спеціальності Публічне управління та адміністрування (спеціалізація "Регіональний менеджмент"), Частина 1. - Суми, 2020 р., 48 с.
- Методичні вказівки для виконання практичних занять з дисципліни «Цивільний захист» для студентів освітнього ступеня «магістр» спеціальності Публічне управління та адміністрування (спеціалізація "Регіональний менеджмент"), Частина 2. - Суми, 2020 р., 16 с.
- Методичні вказівки для виконання практичних занять з дисципліни «Цивільний захист» для студентів освітнього ступеня «магістр» спеціальності Публічне управління та адміністрування (спеціалізація "Регіональний менеджмент"), Частина 3. - Суми, 2020 р., 19 с.

12. Рекомендована література

12.1 Базова література

- Конституція України. Основний закон. – К.- № 742-VII від 21.02.2014, ВВР, 2014. № 11, ст.143.
- Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI. 2. Постанова КМУ від 26.06.2013 № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях».
- Національний стандарт України «Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» ДСТУ 5058:2008.
- Положення про Єдину державну систему цивільного захисту, затверджене постановою КМ України від 09.01.2014 № 11.
- Атаманчук П.С., Мендерський В.В., Панчук О.П. та Чорна О.Г., (2011). Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. Київ, Центр учбової літератури, 276 с.
- Васійчук В.О., Гончарук В.С., Качан С.І. та Мохняк С.М., (2010). Основи цивільного захисту: Навч. Посібник, Львів, 384 с.
- Гончарук В.С., Качан С.І., Орел С.М., Пуцило В.І., (2010). Оцінка обстановки у надзвичайних ситуаціях. Львів, НУ «Львівська політехніка», 136 с.
- Гавриш С.А., Гавриш А.С., (2011). Охорона праці в галузі телекомунікацій. / Нац. тех. ун-т ім. І. Сікорського. Київ, НТУУ «КПІ», 439 с.
- Гудович О.Д., Ісагілов І.Н., Потеряйко С.П., (2011). Організація управління цивільним захистом на підприємствах, в установах та організаціях: навч. посіб. Київ, ІДУЦЗ, 537 с.
- Деревинський Д.М., (2013). Інженерний захист населення і території при надзвичайних ситуаціях: навч. посіб. Київ, ЗАТ "Українська технологічна група", 78 с.
- Запорожець О.І., (2019). Цивільний захист. Посібни. Київ, Центр навчальної літератури (ЦУЛ), 264 с.
- Зеркалов Д.В., (2011). Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. Київ, Основа, 526 с. (Режим доступу вільний <http://www.zerkalov.kiev.ua/node/11>)
- Ковжого С.О., (2012). Цивільний захист і охорона праці в галузі. Навчальний посібник. Харків, «Право», 193 с.
- Кучма М.М., (2014). Цивільна оборона (цивільний захист): навч. Посібник. Львів, Магнолія, 296 с.
- Левченко О.Г., (2019). Охорона праці та цивільний захист. Підручник. Київ, КПІ ім. Ігоря Сікорського, 409 с.
- Левчук К. О., Романюк Р. Я., Толок А.О., (2016). Цивільний захист. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дніпродзержинськ «ДДТУ», 325 с.
- Олійник П.В., (2013). Цивільний захист. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця:, Нова книга, 328 с.
- Сисосенко Н.В., (2012). Цивільний захист: навч.-метод. посіб. Черкаси, 308 с.
- Стеблюк М.І., (2010). Цивільна оборона і цивільний захист. Київ, Знання, 487 с.
- Третякова Л.Д., (2018). Курс лекцій з дисципліни «Охорона праці та цивільний захист». Київ, НТУУ «КПІ» ІБЕ., Електронне видання.

12.2 Допоміжна література

- Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. –4 К., 1998.
- Закон України " Про правовий режим воєнного стану". – К. Урядовий кур'єр, 14.06.2000.-№107.
- Закон України " Про захист людини від інфекційних хвороб". – К. 06.04.2000. №1645-III.
- Закон України " Про зону надзвичайної екологічної ситуації". – К.13.07.2000.-№1908- III.
- Закон України " Про об'єкти підвищеної небезпеки". – К.18.01.2001.-№2245- III.

26. Закон України "Про зону надзвичайної екологічної ситуації" від 13.07.00. №08-III.
27. Закон України "Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи". - К.: Відомості Верховної Ради України, 1991. - № 16. - Ст. 198; 1992., № 13. - Ст. 177.
28. Закон України "Про правовий режим надзвичайного стану". - К.Урядовий кур'єр, 14.06.2000.-№107.
29. Закон України "Про аварійно - рятувальні служби". - К.Урядовий кур'єр, 14.12.1999. - №1281.
30. Закон України "Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру". - К.Урядовий кур'єр, 16.09.2000. - №149.
31. Постанова КМ України "Про Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій" від 16.02.98 №174 (Із зм. і доп., внесеними постановами КМ України від 24.09.99 №1763, від 21.10.99 №43).
32. Постанова КМ України "Про порядок формування розміщення та проведення операцій з матеріальними цінностями Державного резерву" від 08.10.97 року №1129.
33. Постанова КМ України "Про номенклатуру та обсягів продукції Державного матеріального резерву" від 07.08.98 року №1245-46.
34. Постанова КМ України "Про розбронювання матеріальних цінностей мобілізаційного резерву та створення запасів матеріально-технічних ресурсів для виконання першочергових робіт під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій" від 15.04.97 року №338-027.
35. Постанова КМ України "Про затвердження особливостей формування та проведення операцій з матеріальними цінностями мобілізаційного резерву" від 29.01.98 року №100-03.
36. Постанова КМ України "Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях" від 15.02.99 №2.
37. Постанова КМ України "Про Основні засади створення в Україні підсистеми рятування і ліквідації небезпечних забруднень на воді єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного характеру" від 5.10.98 №1599.
38. Постанова кабінету України "Про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру" К.03.08.1998.-№1198.
39. Указ Президента України "Про систему реагування на надзвичайні ситуації на водних об'єктах" від 15.06.01 №436/2001.
40. ДСТУ Б А.2.2-7:2010. Проектування. Розділ інженерно-технічних заходів цивільного захисту (цивільної оборони) у складі проектної документації об'єктів. Київ. - Мінрегіонбуд України, -2010.

13. Інформаційні ресурси

1. Офіційне інтернет-представництво Президента України <http://www.president.gov.ua/>.
2. Верховна Рада України <http://www.rada.kiev.ua>.
3. Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua/>.
4. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України <http://www.mon.gov.ua>, www.osvita.com.
5. Міністерство екології та природних ресурсів України <http://www.menr.gov.ua/>.
6. Державна служба України з питань надзвичайних ситуацій <https://www.dsns.gov.ua>
7. Рада національної безпеки і оборони України <http://www.rainbow.gov.ua/>.
8. Постійне представництво України при ООН <http://www.uamission.org/>.
9. Сайт, присвячений землетрусам та сейсмічному районуванню території <http://www.scgis.ru/russian/>.
10. Сайт, присвячений надзвичайним ситуаціям природного характеру <http://chronicl.chat.ru/>.

27. Закон України "Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи". - К.: Відомості Верховної Ради України, 1991. - № 16. - Ст. 198; 1992., № 13. - Ст. 177.
28. Закон України "Про правовий режим надзвичайного стану". - К.Урядовий кур'єр, 14.06.2000.-№107.
29. Закон України "Про аварійно - рятувальні служби". - К.Урядовий кур'єр, 14.12.1999. - №1281.
30. Закон України "Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру". - К.Урядовий кур'єр, 16.09.2000. - №149.
31. Постанова КМ України "Про Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій" від 16.02.98 №174 (Із зм. і доп., внесеними постановами КМ України від 24.09.99 №1763, від 21.10.99 №43).
32. Постанова КМ України "Про порядок формування розміщення та проведення операцій з матеріальними цінностями Державного резерву" від 08.10.97 року №1129.
33. Постанова КМ України "Про номенклатуру та обсягів продукції Державного матеріального резерву" від 07.08.98 року №1245-46.
34. Постанова КМ України "Про розбронювання матеріальних цінностей мобілізаційного резерву та створення запасів матеріально-технічних ресурсів для виконання першочергових робіт під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій" від 15.04.97 року №338-027.
35. Постанова КМ України "Про затвердження особливостей формування та проведення операцій з матеріальними цінностями мобілізаційного резерву" від 29.01.98 року №100-03.
36. Постанова КМ України "Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях" від 15.02.99 №2.
37. Постанова КМ України "Про Основні засади створення в Україні підсистеми рятування і ліквідації небезпечних забруднень на воді єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного характеру" від 5.10.98 №1599.
38. Постанова кабінету України "Про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру" К.03.08.1998.-№1198.
39. Указ Президента України "Про систему реагування на надзвичайні ситуації на водних об'єктах" від 15.06.01 №436/2001.
40. ДСТУ Б А.2.2-7:2010. Проектування. Розділ інженерно-технічних заходів цивільного захисту (цивільної оборони) у складі проектної документації об'єктів. Київ. - Мінрегіонбуд України, -2010.

13. Інформаційні ресурси

1. Офіційне інтернет-представництво Президента України <http://www.president.gov.ua/>.
2. Верховна Рада України <http://www.rada.kiev.ua>.
3. Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua/>.
4. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України <http://www.mon.gov.ua>, www.osvita.com.
5. Міністерство екології та природних ресурсів України <http://www.menr.gov.ua/>.
6. Державна служба України з питань надзвичайних ситуацій <https://www.dsns.gov.ua>
7. Рада національної безпеки і оборони України <http://www.rainbow.gov.ua/>.
8. Постійне представництво України при ООН <http://www.uamission.org/>.
9. Сайт, присвячений землетрусам та сейсмічному районуванню території <http://www.scgis.ru/russian/>.
10. Сайт, присвячений надзвичайним ситуаціям природного характеру <http://chronicl.chat.ru/>.
11. Офіційний сайт Американського вулканологічного товариства <http://vulcan.wr.usgs.gov/> (англійською мовою).

12. Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів при Раді національної безпеки і оборони України <http://www.egiu.ukrtel.net/index.htm>.

13. Навчальне середовище платформи Moodle СНАУ
<https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=3696>